

BOGDAN BIELA

**„Studia Pastoralne”
Nowe czasopismo teologiczne**

W tym roku obchodzona jest czterdziesta rocznica zakończenia obrad Soboru Watykańskiego II (1962–1965). Dnia 7 grudnia br. minie także czterdziesta rocznica ogłoszenia Konstytucji duszpasterskiej o Kościele współczesnym *Gaudium et spes*. W Liście apostolskim *Novo millennio ineunte*, Jan Paweł II na zakończenie Wielkiego Jubileuszu Roku 2000 podkreślił, iż Sobór Watykański II został nam dany jako niezawodna busola wskazująca drogę w stuleciu, które się rozpoczyna (por. NMI 57). Także w swym duchowym testamencie papież napisał, iż jest przekonany, że *dlugo jeszcze dane będzie nowym pokoleniom czerpać z tych bogactw, jakimi ten Sobór XX wieku nas obdarował*¹. Podejmując posługę następcy św. Piotra Benedykt XVI w orędziu do kardynałów nawiązał do tych słów potwierdzając zdecydowaną wolę dalszego wprowadzania w życie *Vaticanium II*. Z biegiem lat bowiem *dokumenty soborowe nie straciły aktualności, a nawet zawarte w nich nauczanie okazuje się szczególnie stosowne do nowych wymogów Kościoła i obecnego społeczeństwa*².

Słowa Jana Pawła II jak i Benedykta XVI potwierdzają, iż głębia doktrynalnego dorobku ostatniego Soboru pozostaje wciąż jeszcze w znacznym zakresie nieprzenikniona i kryje bogate inspiracje teologiczno-pastoralne. Ta świadomość prowokuje do twórczej postawy badawczej, każe podejmować nowe próby docierania do sedna soborowego nauczania oraz rozwijania – w jego świetle – współczesnej teologii, szczególnie zaś tych jej gałęzi, które oprócz charakteru ściśle naukowego odznaczają się wymiarem praktycznym. Chodzi tutaj szczególnie o

¹ *Testament Jana Pawła II*. „Wiadomości KAI”. R. 2005 nr 15 s. 17.

² *Orędzie Benedykta XVI do kardynałów z 20 kwietnia na zakończenie Mszy św. w Kaplicy Sykstyńskiej*. „Wiadomości KAI”. R. 2005 nr 17 s. 17.

teologię pastoralną, liturgikę, homiletykę, katechetykę, misjologię oraz duchowość chrześcijańską. Wyznaczanym przez te dyscypliny obszarom teologiczno-pastoralnym poświęcone jest nowe czasopismo teologiczne zatytułowane „Studia Pastoralne”. Redaktorzy mają nadzieję, że oddawane do rąk czytelników „Studia Pastoralne” zdobędą na polskim gruncie rangę otwartego dla wszystkich forum, gwarantującego swobodną i pogłębioną wymianę myśli teologicznej oraz duszpasterskich doświadczeń, wspomagając tym samym Kościół w jego wszechstronnej misji, spełnianej z mandatu Chrystusa w konkretnym czasie historycznym i w realnych warunkach społeczno-kulturowych. Czasopismo to, wydawane przez Wydział Teologiczny Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, jest rocznikiem. W swej strukturze zawiera następujące działy: artykuły, materiały, recenzje i omówienia, a także sprawozdania. W dziale artykułów wyodrębniają się specyficzne zagadnienia dotyczące wspomnianych wyżej dziedzin teologiczno-pastoralnych.

W pierwszym numerze „Studiów Pastoralnych” dziedzinę teologii pastoralnej reprezentują cztery artykuły. W pierwszym z nich ks. Ryszard Kamiński uświadamia fakt, iż teologia pastoralna wyróżnia się od innych dyscyplin teologicznych orientacją egzystencjalną i praktyczną. Jest mianowicie nauką, która zarówno w świetle Objawienia Bożego jak i konkretnego doświadczenia Kościoła rozpoznaje, co powinien on czynić, by móc rozstrzygać o wartości stosowanych przez niego na różnych poziomach pełnionej misji form duszpasterskich, jak też formułować odpowiednie wskazania na przyszłość. Ks. Józef Mikołajec poszerza temat opracowany przez ks. Kamińskiego o zagadnienie metod, jakimi się posługuje i jakimi posługiwać się powinna w danym kontekście historyczno-społecznym teologia pastoralna. Zwraca przy tym uwagę, iż jest to problem dla tej dyscypliny wciąż otwarty, dyskutowany i traktowany przez jej przedstawicieli badawczo. Ks. Marek Łuczak wyjaśnia pomocną, ale też nieodzowną rolę socjologii w procesie precyzowania kontekstu kulturowego, do którego powinny być aplikowane treści Objawienia – przekazywane w sposób przystosowany do historyczno-kulturowego kontekstu społecznego. Ks. Łuczak wyjaśnia przy tym ważną sprawę „styku” socjologii i teologii, szczególnie zaś socjologii religii i teologii pastoralnej. Z kolei ks. Bogdan Biela omawia aktualne problemy z zakresu teologii pastoralnej, poddając analizie dziedzictwo wybitnego pastoralisty polskiego, jakim był ks. Franciszek Blachnicki. Jego koncepcja teologii a raczej eklezjologii pastoralnej jest wciąż aktualna, a wynikająca z niej wizja *cura pastoralis* ciągle domaga się głębszego zrozumienia i konsekwentnej realizacji.

Cztery artykuły dotyczą również katechetyki. Najpierw ks. Roman Murawski skłania do zadumy nad katechetyczną misją Kościoła i koncentruje się na zagadnieniach związanych z aktualnym stanem refleksji nad katechetyką w naszym kraju, zwłaszcza w okresie posoborowym. Uświadamia przy tym pilną

potrzebę wypracowania i stworzenia spójnej teorii katechezy i zachęca tym samym do zabierania głosu na ten istotny i ważny dla polskiej katechetyki temat. Ks. Zbigniew Marek definiuje z kolei katechezę w kategoriach służby człowiekowi. Na bazie odpowiednich dokumentów wykazuje, że Kościół za nadrzędne zadanie swej duszpasterskiej misji (kierowanej zawsze ku człowiekowi) uważa głoszenie prawdy o tym, że w osobie Jezusa przybliżyło się do ludzi królestwo Boże, a tym samym zbawienie. Temu zbawieniu służy Kościół przepowiadając Dobrą Nowinę – na wzór swego Boskiego Mistrza. Ks. Roman Buchta przekonuje o konieczności dowartościowania we współczesnej katechezie Pisma Świętego – prawdziwego źródła dla nauczycielskiej misji Kościoła, a także o potrzebie takiej katechezy, która by prowadziła do rozmiłowania w lekturze Biblii, do głębszego wnikania w jej treść i w orędzie, z jakim Bóg zwraca się nieustannie do wszystkich ludzi. Ks. Krzysztof Sosna przybliżył w swoim artykule trudne, ale dla nauczania katechetycznego istotne zagadnienie przyznania w katechezie odpowiedniego miejsca osobom niepełnosprawnym – szczególnie umysłowo. Problem jest o tyle ważny, że – jak się okazuje – w podręcznikach katechetycznych nie eksponuje się jeszcze wystarczająco tej kwestii, a prowadzone dziś katechezy specjalne stanowią w dużej mierze owoc pracy i dydaktycznych pomysłów poszczególnych katechetów.

Obszaru homiletyki dotyczą dwa artykuły. W pierwszym z nich o Gerard Siwek przypomina o sprawie istotnej wagi, mianowicie że związek homiletyki z teologią pastoralną posiada podstawy zarówno merytoryczne, jak i historyczne. Co prawda był on w przeszłości bardziej lub mniej ścisły, jednak stanowił źródło wzajemnego ubogacenia tych dyscyplin. Bardziej szczegółowe przedstawienie losów owego związku domaga się jeszcze badań, podobnie zresztą jak i dokładniejsze ustalenie relacji zachodzących pomiędzy homiletyką kontekstualną i interdyscyplinarnością pozostałych dziedzin pastoralnych, czy też dyscyplin teologicznych w ogólności. Ks. Jan Twardy wychodzi w swym artykule z założenia, że fakt ustanowienia Eucharystii i męka Pańska pozostają ze sobą w ścisłym związku. Dlatego głosiciele kazań pasyjnych – jego zdaniem – powinni częściej o tym mówić. Potrzeba akcentowania Eucharystii w głoszeniu męki Pańskiej motywowana jest: kontekstem obrzędowym (śpiew „Gorzkich żali” i głoszenie kazań dokonuje się podczas nabożeństwa połączonego z wystawieniem Najświętszego Sakramentu); potrzebą dopracowania mistagogicznego charakteru kazań pasyjnych (owocem zbawczej męki Chrystusa są sakramenty Kościoła – z Eucharystią na czele); potrzebą pogłębienia uczestnictwa wiernych we mszy św. (może w tym pomóc głoszenie kazań pasyjnych, które uwydatniają ofiarniczy charakter Eucharystii); potrzebą wychowywania słuchaczy kazań pasyjnych do współofiarnowania się Bogu w łączności z Chrystusem.

Z dziedziny liturgiki zostały zaprezentowane w „Studiach Pastoralnych” trzy artykuły. W pierwszym z nich ks. Jerzy Paliński przypomina, jak się kształtował i jaką drogę rozwoju przebył ruch związany z pobożnością eucharystyczną, a także, jakie są i jak powinny być rozumiane oraz wcielane w życie podstawy dobrze pojętej i rozwijanej pobożności eucharystycznej. Ks. Andrzej Żądło dochodzi w swym artykule do wniosku, że cechą charakteryzującą pobożność ludową jest pragnienie poszukiwania sposobów na wyrażenie (niekiedy równoległe do liturgii, a kiedy indziej w bezpośredniej symbiozie z liturgią) wiary w Boga, miłości do Chrystusa–Zbawiciela, otwarcia na Ducha Świętego, a także kultu Maryi Dziewicy przez rozwijanie pozaliturgicznych form o charakterze prywatnym lub wspólnotowym. Takim bogactwem odznacza się praktycznie cały rok życia kościelnego. W tych ramach również Adwent obchodzony jest zarówno w liturgii, jak i pobożności ludowej jako czas nawrócenia, radosnej nadziei i oczekiwania z pełną gotowością na liturgiczny obchód pamiątki pierwszego „adwentu” Zbawiciela w naszym ludzkim ciele oraz na chwalebne przyjście Chrystusa jako Pana historii i Sędziego. Ks. Roman Kuligowski wykazuje, że istotną rolę w liturgii odgrywa piękno. Skoro uczestnictwo wiernych w liturgii ma być świadome, czynne i owocne, to staje się oczywiste, że od odpowiedzialnych za liturgię wymaga się szczególnego uwrażliwienia na estetykę. Miejscem, w którym dokonuje się liturgia, jest świątynia wzniesiona z kamieni. Miejscem zaś spotkania człowieka z Bogiem wzywającym do pięknego życia (czynienia dobra i unikania zła) jest sumienie. Można zatem w sensie przenośnym mówić o „liturgii” dokonującej się w sumieniu człowieka. Również ta „liturgia” woła o piękno partnera dialogu inicjowanego przez Boga.

Na zakończenie działu artykułów zamieszczono trzy opracowania poświęcone istotnym z duszpasterskiego punktu widzenia tematom. Ks. Grzegorz Noszczyk podejmuje próbę udzielenia odpowiedzi na pytanie: jaki wkład w rozwój społeczeństwa obywatelskiego mogą wnieść katolicy świeccy. Podkreśla, że właściwie realizowany apostołat świeckich wymaga od laikatu, aby – przy zachowaniu kompetencji, roztropności i profesjonalizmu w działaniu – uczestniczył aktywnie w życiu takiego społeczeństwa. Ks. Wojciech Misztal przenosi czytelnika na płaszczyznę duchowości chrześcijańskiej i stwierdza, że kontakt z naturą ułatwia człowiekowi spotkanie z Bogiem. Tak proponują patrzeć na człowieka i przyrodę czołowi przedstawiciele duchowości chrześcijańskiej i jej fundatorzy. Ks. Kazimierz Doła zarysowuje panoramę szkolnictwa w rejencji opolskiej w XIX w.

W dziale materiałów znajduje się kilka tekstów dotyczących spraw szczególnie aktualnych w Roku Eucharystii, wiążących się z kultem eucharystycznym, omawiających eucharystyczną adorację (ks. Jerzy Paliński), zarysowujących cechy polskiej pobożności eucharystycznej (ks. Józef Kudasiewicz) i wskazują-

cych na Eucharystię jako pokarm na życie (ks. Tomasz Rusiecki). Podjęto też – w formie dialogu prowadzonego przez młodych – temat sensu życia i obecności w nim cierpienia (ks. Janusz Tarnowski), a także przedstawiono rezultaty badań nad percepcją nauki o obecności i działaniu Ducha Świętego w Kościele, przeprowadzonych w środowisku członków Odnowy w Duchu Świętym (ks. Grzegorz Polok).

W dziale recenzji i omówień zwracają uwagę (oprócz recenzowanych książek o tematyce duszpasterskiej) relacje na temat trzech dokumentów Kościoła, a mianowicie listu apostolskiego Jana Pawła II pt. *Mane nobiscum, Domine* (ks. Stanisław Czerwik), instrukcji Kongregacji ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów pt. *Redemptionis sacramentum* (ks. Matias Augé CMF) oraz *Wskazania i propozycje* tejże Kongregacji na Rok Eucharystii (ks. Wojciech Misztal). Całość pierwszego numeru „Studiów Pastoralnych” zamykają sprawozdania z kongresu, sympozjów i naukowych konferencji, zorganizowanych w ostatnim czasie w różnych środowiskach teologicznych w Polsce.

